

CAPITOLUL I

După ce intrase, în zorii zilei, în rada interioară a portului Toulon, schimbând câteva saluturi răsunătoare cu o șalupă de pază a Flotei, care-i indica unde să intre la dană, tunarul-șef Peyrol aruncă ancora vasului obosit și bătucit de furtuni de care răspundea între Arsenal și oraș, în plină vedere a cheiului principal. Cursul urmat de viața lui, viață ce ar fi putut fi socotită de orice persoană obișnuită ca fiind plină de aventuri minunate (numai că el nu rămăsese niciodată în extaz contemplându-le) îi impusese o comportare atât de reținută, încât nici măcar nu lăsa să-i scape un suspin de ușurare la auzul zornăitului lanțului. Și totuși acel zgomot anunța sfârșitul unei perioade de nesiguranță de șase luni întregi, vreme în care colindase mările transportând mărfuri de valoare într-o bătrână carapace stricată, de cele mai multe ori trebuind să se mulțumească cu rații minime și să fie mereu cu ochii în patru, pentru a nu se lăsa surprins de crucișătoarele engleze; fusese pe punctul de a naufraga o dată sau de două ori și nu o singură dată gata-gata să fie luat prizonier. Se hotărâse însă, de la bun început, să arunce

în aer prețioasă încărcătură, dacă s-ar fi găsit în ultima situație amintită, fără urmă de emoție, fiindcă asta-i era caracterul, format sub soarele Mărilor Indiei, în nelegiuirile încăierări cu cei de teapa lui pentru cine știe ce neînsemnată pradă ce li se scurgea printre degete de cum puneau laba pe ea sau, mai des, pentru nimic altceva decât viața, aproape la fel de dificil de păstrat în urcușurile și coborâșurile ei, dar de care reușise să se cramponeze de cincizeci și opt de ani.

În timp ce echipajul său de sperietori, pe jumătate moarte de foame – oameni duri ca fierul și cu o poftă vorace, de lup, de a se înfrupta din deliciile uscatului – se cățarau pe catarge să înfășoare velele, aproape la fel de subțiri și de peticite ca și cămășile de pe ei, Peyrol scrută cu luare-aminte cheiul. Pe toată întinderea lui se formau grupuri de gură-cască, zgâindu-se la nava nou-sosită. Remarcă, întâi și-ntâi, o mulțime de bărbați cu berete roșii și mormăi în sinea lui: „Iată-i”. În echipajele corăbiilor ce duseseră tricolorul până departe pe mările Orientului existau sute de marinari ce se declarau adepți ai principiilor *sans-culotte*-lor; îi socotise pe toți o bandă de cerșetori lăudaroși și fanfaroni. Acum însă, avea ocazia să admire specia pe uscat. Pe cei ce asiguraseră viața Revoluției. Pe cei adevărați. Aruncându-le încă o privire lungă, Peyrol coborî în cabină, să-și pregătească plecarea pe țarm.

Își trecu peste obraji mari un brici englezesc autentic, furat cu ani în urmă din cabina unui ofițer de pe un vas al Companiei Indiilor – capturat de nava pe care servea pe vremea aceea. Îmbracă o cămașă albă, o jachetă albastră scurtă, cu nasturi de metal și guler înalt, răsfrânt

și o pereche de pantaloni albi, peste care se încinse, în loc de cureaua, cu un brâu roșu. Cu o pălărie neagră, lucitoare, cu calotă joasă, pe cap, deveni un ofițer-căpitan acceptabil. Făcu semn de pe dunetă unui barcagiu, care-l duse, vâslind, la chei.

Mulțimea, între timp, sporise binișor. Peyrol își plimbă ochii de la un capăt al ei la celălalt, fără a trăda vreun interes ieșit din comun, deși nu văzuse, de fapt, de când era el atât de mulți trântori cu pielea albă strânși laolaltă pentru a se zgâi la un matelot. Întrucât hoinărise o viață întreagă pe mările îndepărtate, devenise un străin în propria lui țară. În timpul celor câteva minute necesare barcagiului pentru a-l aduce, vâslind, la treapta debarcaderului, se simți ca un navigator pe punctul de a pune piciorul pe un liman abia descoperit.

De cum coborî pe mal, fu luat cu asalt. Sosirea unei capturi făcute de o escadră a Republicii în mările de la antipozi nu era un eveniment de fiecare zi la Toulon. Începuseră să se răspândească deja zvonurile cele mai nebunești. Peyrol reuși să-și croiască drum cu coatele prin mulțime, dar gloata nu se dezlipi de el. Izbucni un strigăt:

– De unde vii, *citoyen*?

– De pe cealaltă parte a lumii, răspunse, cu glas buibitor, Peyrol.

Nu izbucni să scape de urmăritori decât la ușa Căpităniei Portului. Acolo raportă autorităților competente că era în posesia prăzii capturate lângă Cap¹ de către Cetățeanul Renaud, Comandantul suprem al Escadrilei Republicane din Marea Indiei. Avusese ordin să se îndrepte

¹ Al Bunei Speranțe (n. tr.).

spre Dunkerque, dar, spunea el, întrucât fusese urmărit de trei ori de acei *sacrés*¹ de englezi, între Capul Verde și Capul Spartel, se hotărâse să intre în Mediterana, unde nu se aflau nave de linie britanice, după cum aflase de la un bric danez întâlnit în larg. Și acum, iată-l, iată și documentele vasului și actele sale personale, totul în ordine. Adăugă că se cam săturase de legănatul valurilor și tânjea după o porție bună de odihnă pe uscat. Rămase însă la Toulon până la încheierea formalităților legale, bătând străzile cu un mers deliberat țațoș, bucurându-se de considerația tuturor, în calitatea sa de Cetățeanul Peyrol și privindu-l pe oricare trecător, fără teamă, drept în ochi.

Reticența sa de a vorbi despre trecut era dintre acelea ce îndeamnă la născocirea a nenumărate povestiri misterioase despre oricare semen al nostru. Autoritățile maritime din Toulon aveau, se înțelege, despre trecutul lui Peyrol o idee mai puțin ceptoasă, deși nu neapărat mai exactă. În diferitele birouri ce se ocupau de problemele navigației prin care a trecut, ca să-și facă datoria, nefericiții scribi, ba chiar și unii dintre șefi, îl priviră lung cum intră și iese, îngrijit îmbrăcat și ținând totdeauna în mână un baston pe care-l lăsa lângă ușile încăperilor particulare când era chemat la o întrevedere cu unul sau altul dintre „cei cu galoane de aur pe umăr”. Peyrol însă – după ce-și retezase părul strâns în coadă și luase legătura cu câțiva patrioți notorii, de tipul iacobin – se sinchisea prea puțin de privirile furișe și de șoaptele semenilor săi. Persoana care-i puse cel mai greu la încercare stăpânirea

¹ „Afurisiți”, în lb. fr. în original (n. tr.).

de sine fu un căpitan de marină cu un petic negru peste un ochi și o tunică uzată de i se vedea urzeala, însărcinat cu rezolvarea unor treburi administrative la Căpitănia Portului. Ridicându-și ochii din documente, respectivul ofițer remarcă brusc:

– De fapt, dacă e să rostim adevărul, aproape toată viața dumitale ai fost un vântură-lume pe mări și oceane. Nu contează drept ce te dai acum: într-un anumit moment din cariera dumitale ai dezertat din Flota Militară.

Pe obraji mari ai tunarului Peyrol nu se văzu nici măcar o tresărire.

– Dacă s-a întâmplat una ca asta, răspunse el apăsător, apoi a fost pe vremea regilor și a aristocraților. Iar acum am adus o pradă și o scrisoare de serviciu de la Cetățeanul Renaud, comandant în Mările Indiei. De asemenea, vă pot da numele unor buni republicani din orașul ăsta care-mi cunosc sentimentele. Nimeni, dar absolut nimeni, nu poate susține că aș fi fost vreodată în viață contrarevoluționar. E adevărat că, vreo patruzeci și cinci de ani, m-am bălăcit prin mările Orientului. Îngăduiți-mi însă să observ că mateloții rămași acasă le-au permis englezilor să ocupe portul Toulon.

Făcu o pauză, apoi adăugă:

– Când te gândești la asta, *citoyen* Comandant, micile greșeli pe care eu și alți indivizi de teapa mea le-am săvârșit, poate, la cinci mii de leghe de aici și cu douăzeci de ani în urmă, nu mai pot avea importanță în vremurile astea de egalitate și fraternitate.

– Cât despre fraternitate – remarcă ofițerul cu uniformă roasă – singura care-ți este cunoscută e, cred, Frăția Coastei.

– Toți cei din Oceanul Indian, în afară de câțiva pălăpă și mucoșii cu cașul la gură – răspunse imperturbabil Peyrol –, trebuiau să facă parte din Frăție. Iar noi am pus în practică principiile republicane cu mult înainte de a-i fi venit cuiva ideea de Republică: Frații Coastei erau cu toții egali și-și alegeau singuri căpeteniile.

– Erau o adunătură scelerată de tâlhari certați cu legea – rosti ofițerul cu voce veninoasă, lăsându-se pe spate în scaun. N-o să ai îndrăzneala să tăgăduiești.

Cetățeanul Peyrol refuză să adopte o atitudine defensivă. Cu un ton neutru, se mulțumi să observe că depusese ceea ce i se încredinșase la Căpitanie; cât despre propriul său caracter, secția de care aparținea îi eliberase un certificat de bună purtare civică. Era un patriot și avea dreptul de a fi lăsat la vatră. Când fu concediat, cu o mișcare din cap, își luă bastonul de lângă ușă și părăsi clădirea, stăpân pe sine și cu fruntea sus. Fața lui mare, cu trăsături romane, nu destăinui nimic nenorociților de hârțogari ce se puseră pe șoptit la trecerea sa. Pe străzi privi, ca de obicei, drept în ochii trecătorilor, dar chiar în seara aceea se făcu nevăzut din Toulon. Nu că i-ar fi fost teamă de ceva. Cugetul îi era la fel de liniștit ca și trăsăturile naturale ale feței lui rumene. Nimeni – afară doar de cazul că i-ar fi povestit chiar el – nu-și putea face o idee despre ceea ce însemnau cei patruzeci de ani petrecuți pe mare. Și n-avea nici o intenție să vorbească despre ei mai mult decât îi spusese iscoditorului căpitan cu petic negru pe ochi. Din anumite motive însă, nu dorea să-l ia nimeni la întrebări; mai ales, n-avea chef să fie recrutat în flota ce se organiza în zilele acelea la Toulon. Așadar, în amurg, trecu pe sub poarta orașului, pe drumul spre Fréjus, într-o căruță

înaltă cu două roți, proprietatea unui cunoscut fermier a cărui locuință se afla în direcția aceea. Lucrurile personale îi fuseseră coborâte în stradă și îngrămădite pe platforma căruței de niște patrioți – coate-goale recrutați de pe uliță anume pentru această trebușoară. Unica nesăbuintă a fost că le-a răsplătit osteneala cu un teanc mărișor de asigurate¹. Dar nici această mărinimie nu era cu adevărat compromițătoare, întrucât venea din partea unui prosper cutreierător al mărilor. Se cățără el însuși în căruță, urcând pe roată, cu mișcări atât de încete și greoaie, încât amicul său, fermierul, se simți dator să remarce:

– Ah, nu mai suntem chiar așa de tineri ca odinioară, tu și cu mine.

– În cazul meu, se pune și problema unei răni cam dureroase, replică Cetățeanul Peyrol, așezându-se cu toată masivitatea.

Și așa, de la o căruță de cultivator la alta, găsind mereu pe cineva care să-l transporte, hurducându-se într-un nor de praf printre ziduri de piatră, prin sătucuri bine-cunoscute lui din copilărie, într-un peisaj de dealuri pietroase și stânci albicioase, bălțat de verdele prăfuit al măslinilor, cetățeanul Peyrol își continuă netulburat drumul până când coborî, cu mișcări stângace, în curtea unui han de la marginea orașului Hyères. În dreapta lui, apunea soarele. Lângă un pâlă negru de pini, ale căror trunchiuri păreau însângerate de lumina asfințitului, Peyrol văzu un drumeag brăzdat de făgașe ce se despărțea de șosea, apucând-o în direcția mării.

¹ Bancnote emise de guvernul revoluționar francez, între anii 1789–1796 (n. tr.).

În acest punct, Cetăţeanul Peyrol luă hotărârea să se abată de la drumul mare. Toate caracteristicile ţinutului, cu colinele negre împădurite, întinderea golaşă de piatră şi tufişurile sumbre din stânga, îl mişcau prin strania lor familiaritate, pentru că rămăseseră neschimbate din zilele când fusese doar un ţânc. Până şi făgaşurile roţilor, adânc întipărite în pământul pietros, îşi păstrasera vechea înfăţişare; în depărtare se zărea, ca o panglică albastră, marea din dreptul radei de la Hyères, iar şi mai departe, umflătura pronunţată de culoare indigo a insulei Porquerolles. Nutrea vaga impresie că se născuse pe Porquerolles, dar nu era, de fapt, sigur. Noţiunea de tată lipsea lumii lui afective. Unica amintire privitoare la părinţii săi era aceea a unei femei deşirate, slăbănoage, îmbrăcată în zdrenţe – maică-sa. Pe vremea aceea însă, trudeau împreună la o fermă aflată pe continent. Avea despre ea amintiri fragmentare: cu ochii minţii o vedea scuturând măslinile din arbuşti, culegând pietrele din brazda câmpului sau mânuind bărbăteşte furca pentru a împrăştia gunoiul de grajd, înverşunată şi neobosită, cu faţa-i osoasă încadrată de şuviţe de păr cenuşiu ce se zbăteau în vânt; se mai vedea pe sine însuşi, alergând desculţ, parcă după un cârd de curci, aproape fără nici o haină pe el. Noaptea fermierul le îngăduise, în marea-i bunătate, să-şi facă un culcuş într-un fel de staul, ruinat, construit din pietre şi cu acoperişul neterminat, unde se întindeau unul lângă altul pe pământul aşternut cu paie vechi. Pe un mănunchi de paie ca acela se zvârcolise maică-sa două zile, în fierbinţeala bolii, şi murise în întunericul nopţii. Se speria îngrozitor, în beznă, de tăcerea ei şi de răcea la frunţii. Avea temeiuri să presupună că o înmormânta-

seră, dar nu ştia nimic, fiindcă o luase la goană, înnebunit de groază, şi nu se oprise înainte de a fi ajuns într-un cătun de pe malul mării, numit Almanarre, unde se ascunsese la bordul unei *tartane*¹ lăsate fără pază. Se vârâse în cală, înspăimântat de nişte dulăi de pe ţârm. Acolo jos găsisse un maldăr de saci goi, din care-şi întocmise un pat extrem de confortabil şi, sleit de puteri, dormise ca un bolovan. Cândva, în timpul nopţii aceleia, echipajul se îmbarcase şi tartana pornise spre Marsilia. Urmase o altă spaimă straşnică – aceea de a fi înşfăcat de ceafă şi târât afară pe punte pentru a fi întrebat cine dracu' era şi ce naiba căuta acolo. Numai că de spaima asta nu mai exista scăpare prin fugă. De jur-împrejur nu vedeai decât apă şi lumea toată, chiar şi coasta aflată nu prea departe, se balansa într-un chip ce-ţi dădea fiori. În jurul lui se postaseră trei zdrahoni bărboşi, cărora încercase să le explice că fusese argatul lui Peyrol. Peyrol era numele fermierului. Băiatul habar nu avea că posedă şi el un nume. Mai mult, nu prea ştia cum să le vorbească semenilor săi, iar aceştia, desigur, l-au înţeles greşit. Aşa se face că numele Peyrol s-a lipit de el pentru întreaga viaţă.

Aici se terminau amintirile despre ţinutul său de baştină, peste care se suprapuneau altele, cu nenumărate imagini ale unor necuprinse oceane, ale Canalului Mozambic, ale arabilor şi negrilor, ale Madagascarului şi ţărmurilor indiene, ale multor insule, strâmtori şi bariere de corali: imagini ale luptelor pe mare, ale încăierărilor de pe uscat, amintiri ale unor măceluri disperate şi ale unei nepotolite sete, imagini ale corăbiilor de tot soiul:

¹ Vas mic cu un singur catarg, tipic pentru Mediterana (n. tr.).

nave comerciale și fregate și corăbii de pirăți; amintiri despre bărbați nesăbuit de curajoși și despre chefuri monstroase. Cu anii, învățase să vorbească în așa fel încât să se facă înțeles, să gândească legat, ba chiar să scrie și să citească, în felul lui original. Numele fermierului Peyrol, legat de el din pricina incapacității de a furniza lămuriri clare despre sine, dobândise o anumită reputație, atât publică, în porturile Orientului, cât și secretă, printre membrii Frăției de Coastă, acea organizație stranie, alcătuită după principii oarecum francmasonice și ușor pirateresti. Dublând Capul Furtunilor, de asemenea cunoscut drept Capul Bunei Speranțe, veneau, plutind pe corăbiile ce soseau de acasă, cuvintele Republică, Națiune, Tiranie, Libertate, Egalitate și Fraternitate, precum și cultul Ființei Supreme, cuvinte și idei noi ce nu conturbau cugetul și inteligența încet dezvoltată a tunarului Peyrol. Păreau invenții ale oamenilor de uscat, despre care marinarul Peyrol cunoștea prea puține lucruri – de fapt, chiar nimic. Acum, după aproape cincizeci de ani de viață marinărească, legiuită și nelegiuită, Cetățeanul Peyrol, la poarta de intrare în curtea hanului de la marginea drumului, contempla peisajul străveziu al copilăriei sale. Îl privea fără animozitate, dar puțin descumpănit în ceea ce privește localizarea amintirilor în funcție de caracteristicile împrejurimilor. „Da, trebuie să fie pe undeva în direcția aceea”, își spuse el, vag. Hotărât, nu va merge mai departe de șosea... La câțiva iarzi depărtare, proprietărea hanului stătea și-l privea, impresionată de straiele de calitate, de obraji mari și bine rași, de aerul de bunăstare degajat de matelot; dintr-odată, Peyrol o observă și el. Cu fața ei cărămizie,

nelineștită, cu buclele cărunte, și înfățișarea ei rustică, ar fi putut fi mama sa, așa cum și-o amintea – atâta doar că nu era îmbrăcată în zdrențe.

– *Hé! La mère!*¹, o salută Peyrol, ai pe cineva care să-mi ajute să-mi car cufărul în casă?

Înfățișarea îi era atât de prosperă și de autoritară, încât femeia cîrpi fără ezitare, cu o voce subțirică:

– *Mais oui, citoyen.* Vine el imediat.

În amurg, pâlcul de pini de peste drum era foarte negru, proiectat pe cerul liniștit și curat, iar Cetățeanul Peyrol contempla cu cea mai mare indiferență decorul nenorocirilor sale din copilărie. Iată-l reîntors, după aproape cincizeci de ani, dar, după cum arătau lucrurile, parcă totul s-ar fi petrecut abia ieri. Nu avea în suflet nici dragoste, nici obidă pentru ceea ce-l înconjura. Îl stăpânea, totuși, un sentiment ciudat, cum se spune uneori, iar cel mai curios lucru dintre toate era gândul ce-i trecu prin minte că, dac-ar fi dorit, i-ar fi dat mâna să-și facă damblaua, cumpărând tot pământul ăsta, până la pogonul cel mai îndepărtat, până acolo unde poteca se pierdea, dispărând în fâșiile plate de sol arid ce aveau uscatul, despărțindu-l de mare și unde mica ridicătură de la capătul peninsulei Giens luase înfățișarea unui norișor negru.

– Spune-mi, amice, i se adresă el autoritar argatului cu părul încălcit ce-i aștepta poruncile, nu-i așa că drumeagul ăsta duce la Almanarre?

– Ba așa-i, zise slujitorul, iar Peyrol dădu din cap. Omul continuă să vorbească, rostind cuvintele încet, parcă nedepriș cu harul cuvântării: la Almanarre, și-apoi mai

¹ „Hei, măicuță!”, în lb. fr. în original (n. tr.).